

Др НИКОЛА СТЈЕПАНОВИЋ (1907—1988)

*Реч проф. др Драгаша Денковића на комеморативној седници
Наставно-научног већа Правног факултета у Београду*

У животу једног факултета, као и сваке друштвене заједнице, низ је пријатних и тужних догађаја који дају повода за састанке читавог колектива. Мени је поверена тужна дужност да се у име Правног факултета на овој комеморацији опростим од професора и декана Николе Стјепановића. За мене је ова дужност посебно тужна јер сам од студентских дана и после, читавог радног века на Правном факултету увек био са њим у блиским односима и као пријатељ и као сарадник.

Ради подсећања на биографију професора Стјепановића, почео бих са једним текстом који је он сам, са много искрене топлине и пажње према својим родитељима изложио у свом животопису објављеном у првом издању његове докторске дисертације, штампане 1938. године.

Ево садржине тог животописа:

„Рођен сам, од оца Стјепе и мајке Милке, 19. децембра 1907. године у старој босанској варошници Високом.

Сан мојих сиромашних родитеља (занатлија) био је да им двоје преостале од четворо рођене деце добију највише образовање. Стога нису жалили труда ни жртава — да то и остваре. Не могу а да то овде не поменем.

Основну школу и четири нижа разреда гимназије свршио сам у Високом, четири виша разреда и матуру (1927. год.) у Првој мушкој гимназији у Сарајеву и то класично одељење.

Као гимназист интересовао сам се и активно бавио соколством, планинарством и музиком. Поред тога у седмом разреду водио сам Ђачку литерарну дружину „Омладина”.

Септембра 1927. године уписао сам се на Правни факултет Универзитета у Београду где сам октобра 1931. и дипломирао. За време универзитетских студија активно сам учествовао у раду А.П.2. „Обилић”.

После одслужене војне обавезе ступио сам (августа 1932) у државну службу као чиновник Главне контроле ... Школску 1934/1935. провео сам као стипендиста француске владе у Паризу где сам настојао да се што боље на извору упознам са француском културом уопште и правном науком (Јавно право) специјално.

Фебруара 1936. године, положио сам усмени докторски испит из јавно-правне групе.

Од децембра 1932. год., интересујући се нарочито Административним правом, повремено сарађујем у нашим правним часописима: чешће у „Архиву за правне и друштвене науке” и ређе у „Браничу” и Правосуђу”; а објавио сам неколико (такође стручних) радова у дневном листу „Правда” и „Београдским општинским новинама”.

Овде ваља додати оно што он није рекао: да је као одличан ђак на великој матури ослобођен усмених испита; да је усмени докторски испит на Правном факултету положио са оценом „једногласно са одликом” и да је своју докторску дисертацију „Ошпта теорија о Главној контроли Краљевине Југославије” одбранио 23. новембра 1937. године са оценом „положио једногласно са одликом”.

Ако сам прво поменуо животопис који је сам проф. Стјепановић објавио, то сам учинио због тога што се ту може назрети да је он, на одређен начин и обазриво, ту већ обележио свој животни пут и неколико области свог интересовања у научном и друштвено-културном раду.

Пре свега, посветити се правној науци посебно теорији Управног права и управно-судској пракси што се види из његових првих објављених радова. У својој докторској дисертацији први је дао развој Главне контроле у целини и приказао њену организацију и делатност, истичући правне проблеме у светлости упоредно-правне теорије, дајући своје одређене теоријске закључке. У својим објављеним предавањима после ослобођења, дао први послератни универзитетски уџбеник из Управног права (I издање 1948. г.). Посебну пажњу посветио је теоријској обради појма управе и управног акта као и судској контроли рада управе. Допrineо развоју Управног права и систематизованим излагањем динамичних прописа нашег управног права која је осветлио и примерима из управно-судске праксе. Допrineо развоју теорије Управног права представљају његови многобројни чланци и његово интензивно учешће у раду комисија на изради нацрта готово свих наших Устава као и нацрта законских текстова из управно-правне области.

С друге стране, од изузетног је значаја његов рад у међународним организацијама на афирмисању нашег правног система и наших научних радника у иностранству, посебно преко Међународног института за управне науке са седиштем у Бриселу. Од 1962. године проф. Стјепановић је шест година био један од потпредседника Извршног комитета тог Института, а од 1968. године био шест година и председник. Од 1959. године члан је Редакционог одбора Међународне ревије за управне науке коју издаје овај Међународни институт. У овом часопису поред својих чланака, објавио је и чланке још шеснаест наших научних, стручних и јавних радника о нашем политичком систему и управи. Ваља поменути да је проф. Стјепановић од оснивања председник Југословенског удружења за управне науке (1955), односно Југословенског савеза удружења за управне науке и праксу (1967). Заједно са својим сарадницима у Југословенском савезу удружења за управне науке и праксу проф. Стјепановић је организовао у нашој земљи две веома успеле конференције Округлог стола Међународног института за управне науке и то једна у Опатији (1957. г.), а друга у Цавтату (1976). Поред тога, учествовао је на свим конгресима овог међународног института и конференцијама Округлог стола. На свим радним састанцима био наш национални референт, а на једном од њих 1957. године — општи референт.

Може се овде још поменути да је проф. Стјепановић 1960. године учествовао на дискусионом састанку европских чланова Института за упоредно право Њујоршког Универзитета. Поред тога, 1962. године, по позиву Министарства иностраних дела САД, био је два месеца у САД ради научног истраживања.

Посебну пажњу заслужује улога професора Стјепановића када је као истакнути професор Управног права прешао у Уставни суд Србије у коме је био од 1971. до 1979. године. Пре свега, ту је био носилац посла на изради Закона о поступку пред Уставним судом и организацији рада у Уставном суду. На том послу, по општој оцени, дошло је до изражаја знање и искуство научника и теоретичара, као и искуство које је проф. Стјепановић стекао дугогодишњим ранијим радом у контроли законитости управних аката за време његовог службовања у Главној контроли. Уносио се у сваки предмет, савесно и свом озбиљношћу. Залагао се за јасне и образложене ставове суда. Као члан редакционе комисије за преглед одлука суда придавао је велики значај стилу и језику у судским одлукама. Залагао се аргументовано за афирмацију уставног судства и поштовање начела законитости. Ваља имати у виду да је радио у Уставном суду у периоду када је Уставни суд Србије озбиљно законорачио у смеру оцене уставности закона и започео успешну битку да се из правног поретка уклањају неуставни закони и да се закони подвргну под режим Устава. Удео проф. Стјепановића несумњиво је драгоцен у утврђивању мере и граница делатности Уставног суда Србије. Квалитету ра-

да и угледу суда придавао је велики значај. Полазио је од тога шта који акт значи по садржини и колико је та садржина у складу са начелом законитости. Знао је при том, да одреди праву меру, да суд не би изашао из уставних оквира одређених Уставом. Често је говорио да суд не може да цени оно чега нема у акту, нити да улази у питање целисходности акта. Залагао се да суд у пуној мери остварује своја овлашћења водећи рачуна да не закорачи у овлашћења другог органа. Општа је оцена да афирмација уставног судства у Србији доста дугује проф. Стјепановићу који је са много смисла делотворно спајао теорију и праксу и умео достојанствено и аргументовано да брани одређен став.

Што се тиче универзитетске каријере проф. Стјепановића она је позната, али се овде можемо подсетити. После службовања у Главној контроли 1938. године изабран је за доцента Правног факултета у Суботици, а за ванредног професора 1940. године. Од 1941. до јануара 1943. године за време окупације у Београду ванредни професор на расположењу. Од августа 1943. чиновник министарства финансија и на захтев окупационих власти, пензионисан децембра 1943. године. Године 1944. био краће време у хелији Специјалне полиције. После ослобођења одлуком министра просвете Србије преузет за ванредног професора Правног факултета у Београду. Вршио краће време дужност секретара Комисије за обнову Универзитета. Школске године 1947. био продекан а 1948—1949. и 1971—1973. декан Правног факултета.

Професор Стјепановић по свом научном раду припада врхунским професорима савременог југословенског управног права. Он је у својим научним радовима, као правник углавном примењивао правни метод, који је одлика свих класичних уџбеника Управног права у свему, посебно у Европи. Међутим, у својим излагањима, увек је полазио од гледишта да теорија Управног права мора бити одраз друштвене стварности. Према томе, у одређеној мери није му било стран ни социолошки метод. Изванредан познавалац упоредно-правне теорије посебно француског Управног права, као и изузетним познавањем југословенског позитивног права, он је имао смисла за налажење мере у саопштавању својих обазривих закључака. Његов уџбеник Управног права, чије је последње издање објављено 1978. године, значајан је и по томе што је читав низ послератних правника код нас, стицао основна знања из огромне материје изузетно динамичког управног права.

Професор Стјепановић, и поред свог интензивног научног и наставничког рада, своју приврженост музици, коју је истакао у свом животопису, сачувао је целог свог живота. Не само што је као студент учествовао у познатом Академском певачком друштву „Обилић”, који је са успехом упознавао и светску музичку јавност са изванредним хорским композицијима наше земље, него је и са пажњом пратио сав музички живот Београда. Ваља поменути да је више година био председник БЕМУСА, односно Београдских музичких свечаности, који основан 1969. године сваког октобра представља смотру достигнућа познатих југословенских и иностраних уметника.

Може се закључити да је проф. и декан др Никола Стјепановић имао све карактерне одлике савесног и класично образованог правника. Својим изузетним познавањем музичког и уметничког стваралаштва и лично интимно пасионирани челиста, надахнут музиком, уједно је био и широке културе и самим тим и широких видика, што је све допринело да је као професор Управног права читавог свог радног века и као правни теоретичар а такође и у својој судској пракси, постојано и чврсто афирмисао начела владавине права и заштите права грађана од незаконитог рада државног органа, што уједно значи да се залагао да у модерној савременој социјалистичкој држави мора бити обезбеђена слобода мисли и осталих људских права и судских контрола рада свих органа државе, као и уставно-судска контрола закона и осталих општих правних аката.

Може се слободно рећи да са одласком професора и декана др Николе Стјепановића нестаје из нашег друштва један од врхунских

савремених српских и југословенских правника изузетног међународног угледа.

Имајући у виду значајну улогу професора Стјепановића као правног теоретичара и универзитетског професора и његов допринос уставном судству, друштво је достојно вредновало његов рад додељивањем Ордена рада са црвеном заставом, Орденом заслуга за народ са златном звездом и Ореденом Републике са златним венцем.

Иако је позната истина да интелектуални радници увек живе у својим објављеним радовима и постигнутим животним делом, бол за изгубљеним драгим професором и деканом др Николом Стјепановићем остаје, али се у животу мора примити оно што се не да изменити.

Др МИЛАН ЖУЈОВИЋ (1900—1988)

Професор др Милан Жујовић рођен је 1900. године у Београду. Више образовање стекао је у Француској, где је у Паризу докторирао са тезом: „Економски утицај у уставним актима револуције”. Његова докторска теза објављена је у Паризу 1924. године. На Правном факултету у Београду прво је предавао Економске доктрине, па је и његово приступно предавање, одржано 1. априла 1926. године, имало као тему: Економске доктрине и право. Касније је предавао и Статистику, а у послератном периоду Привредни систем СФРЈ, а касније и Економику ФНРЈ и Економску политику. Школске 1955/56. године био је декан Правног факултета. Са жељом да олакша студентима припремање и полагање испита из ове још недовољно дефинисане и разрађене проблематике, ангажовао се на изради и извођењу зборника текстова и материјала за изучавање поменутих дисциплина.

Васпитаван на идејама Велике француске револуције, он ће се у свим својим радовима, мање или више, бавити овим питањима и анализирати принципе и начела те револуције. Поред поменуте докторске дисертације и приступног предавања, запажени су и његови радови: Економски и социјални основи Декларације права, Мирабо као економист и финансијер, Робеспјер социјалиста и други.

Као што је то правилно констатовао наш познати аутор О. Благојевић, проф. Жујовић је предмет Економске доктрине као науке схватио широко, и то отприлике онако и у оном смислу како се то схвата и данас. И он је сматрао да ова научна дисциплина не обухвата само економску теорију него и економску мисао у ширем смислу која је долазила до изражаја у делима појединих економиста, па иако и није увек имала право научно обележје. Тако Економске доктрине имају за све друге економске науке велики значај јер све оне из њих црпу свој главни материјал. У духу концепција које су својевремено биле веома распрострањене у Француској, и проф. Жујовић је сматрао да, заједно са правним наукама, економске доктрине спадају у групу тзв. моралних наука. А оно што по њему нарочито повезује економске доктрине и правне науке то је принцип поштовања приватне својине и личне слободе.

Бавећи се истраживањима у области економских доктрина, проф. Жујовић ће у Паризу 1970. године публиковати један занимљив есеј посвећен изучавању идеја Сен Симона у економским и друштвеним наукама у Југославији, у коме се осврнуо на радове више југословенских економиста и социолога, као што су Михаило Вујић, Мијо Мирковић, Јосип Ритиг, Војин Милић, Анте Фиаменго и други.

У доба док је још предавао Статистику на Правном факултету у Београду проф. Жујовић је 1934. године објавио у немачком часопису *Algemeines statistisches Archiv* један шири текст о настави Статистике и о најбитнијим проблемима који се јављају у вези са орга-